

Egy magyar rohamtüzér visszaemlékezései

Beszélgetés Ágotay István rohamtüzér hadnaggyal (2002. november 16–18.)

Belvedere Meridionale: *Kérem, meséljen arról, hogyan került a hadsereghez!*

Ágotay István: Siófokon születtem, de Balatonkilitin anyakönyveztek, mert apám Somogy megyei volt, és azt szerette volna, hogy én is az legyek. Ő a Déli Vasútnál volt mérnök. 1924-ig Siófokon laktunk, utána Szombathelyre kerültem: ott, majd később Sopronban jártam gimnáziumba.

Harminckilencben bevonultam Sopronba a 7. tábori tüzérosztályhoz, mint előgyakorlatos – a Ludovikához szükség volt egy év csapatszolgálatra, s én ezt töltöttem Sopronban. Részt vettem az erdélyi bevonuláson, majd 1940 októberében kezdtem tanulmányaimat a Ludovikán – Maléter Pál évfolyamtársaként.

1942. december 6-án avattak, azután a szombathelyi 8. tábori tüzérosztályhoz kerültem, ott voltam első tisztt, majd ütegparancsnok. Akkor megkeresett Barankay József százados, aki a Ludovikán tanárom volt: értem jött, hogy elvigen rohamtüzérnek. Elmondta, hogy az egy páncélosalakulat, ahová csak önként jelentkezőket vesznek be, kiváló minősítéssel. Egy hét múlva megkaptam a behívót Hajmáskérre, ott állították föl a rohamtüzérséget. Az 1. rohamtüzérosztály már megvolt,

ennek volt a parancsnoka Barankay százados, aki később Oroszországban hősi halált halt. Létrehoztak egy kiképzőkeretet, hogy felállítsák a 2–8. rohamtüzérosztályt is, én a második keretnek lettem a parancsnoka, később ebből lett a 7. rohamtüzér-osztály. Akkor még rohamlöveget nem láttunk, a kiképzést „Tu-rán” és „Toldi” páncélosokkal végeztük. Eléggé mostohák voltak a körülmények, fabarakkokban laktunk. A német rohamlövegeket, a „StuKa Vierzig”-eket (Sturmkanone 40, másként: StuG–III) csak a kiképzés végén kaptuk meg.

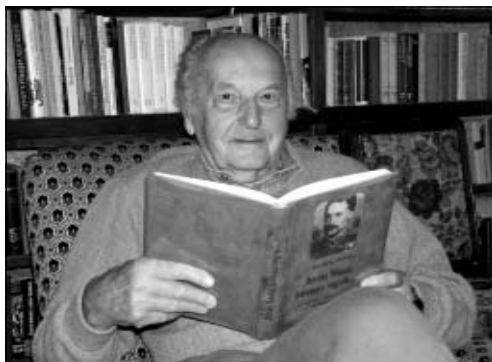
B. M.: *Hogyan épült fel egy rohamtüzérosztály?*

Á. I.: Három üteg és az osztálytörzs alkotta az osztályt. Minden üteg három szakaszból és az ütegparancsnokból állt, a szakasz pedig három rohamlöveget jelentett. Egy osztályban tehát összesen 31 löveg volt. Aki ide bekerült, az 32 éves korig lehetett rohamtüzér, de ha osztályparancsnok lett

belőle, akkor 36 éves korig. Az alakulat tehát csak fiatalokból állt.

B. M.: *A kiképzés után hová irányították Önöket?*

Á. I.: A 7. rohamtüzérosztály Sümegre került, ott már a német rohamlövegekkel kaptunk kiképzést, sőt tizenhatunkat kivittek

A „ZRINYI” ROHAMLÖVEG, AZ EGYIK LEGJOBB MA-GYAR GYÁRTMÁNYÚ FEGYVER A VILÁGHÁBORÚBAN

Németországba, Burg bei Magdeburgba (kb. 30 kilométerre Berlinton), ahol egy nagy rohamtüzér-iskola volt. Ott az a soproni Schreimer Emil volt a tolmácsunk, aki jelenleg a herceg Esterházy Pálnak az ügyvédje. Az iskolát elvégezve felvittek bennünket két hónapra Dániába, jutalomüdülésre.

B. M.: *Milyen rangban szolgált?*

Á. I.: Tulajdonképpen hadnagy voltam, a 7. rohamtüzérosztály 1. ütegének parancsnoka, de már főhadnagynak kellett volna lennem. Bilnitzer Ernő altábornagy, a rohamtüzérség a feje, egyszer azt mondta, hogy soron kívül főhadnagy leszek. Én azt válaszoltam neki, hogy nekem nem soron kívül, hanem már mindenképpen főhadnagynak kellene lennem. Erre ő azt mondta, hogy akkor soron kívül százados leszek. De ez már a nyilas-időkre esett, úgyhogy utólag nem ismerték el. Így maradtam hadnagy.

B. M.: *A harci cselekményekbe mikor kapcsolódtak be?*

Á. I.: 1944 augusztusában mozgósítottak bennünket, és szeptember 17-én kerültünk ki a frontra. Arra emlékszem, hogy Sümegen nem volt homlokrakodó, ami a páncélosokhoz kell, ezért Tapolcán rakodtunk szeptember 11-én, és onnan mentünk Nagyszőlősrre. Nagyszőlősrön voltunk talán három napig, azidőtájt volt a románok átállása. Leküldtek bennünket Nagyvárad–Arad térségébe: itt volt az első bevetésünk. Ez-

után vonultunk vissza lassan, végig az egész Alföldön.

B. M.: *Milyen volt közben az alakulat harci szelleme?*

Á. I.: A rohamtüzérség egy elit alakulat volt, és nagyon jó szellem uralkodott nálunk. Nagyszőlősrön tartottam egy „hegyi beszédet”, s azt mondtam, hogy ezt a háborút mi elvesztettük. Mindenki addig jöjjön velem a visszavonulás során, ahol lakik. De addig a parancsaimat teljesítenie kell. És elvárom azt, hogy mielőtt lelép, elbúcsúzzunk. Tiszti becsületszavamat adtam, hogy senki ellen szökési beadványt nem adok. Azt mondtam, hogy Sopronban lakom, és én odáig megyek. Ezt meg is tartottuk. Szökés nem volt, mindenki, mielőtt lemaradt, odajött elbúcsúzni. Sopronig nem jutottam el, csak Budapestig, ahol a Gellért Szállóban véget ért számomra a háború.

Nagyon összefogott társaság volt. Nálunk, ha lehet a régi Horthy-hadseregben demokráciáról beszélni, akkor az volt. Nem volt tiszti étkezde. Ugyanazt kellett ennünk, mint a legénységnek. Ha rossz volt az ellátmány, akkor a tiszt gondoskodott arról, hogy az egész állomány jó ételt kapjon. Kínzások, fenyegetések, az újoncok kegyetlen beavatása nem létezett. Jóval modernebb szellem uralkodott itt, mint amúgy a Horthy-hadseregben. Egy lövegben négy ember ült összezárva – vezető, irányzó, parancsnok,

KÖTÉNYEZETT STUG-III ROHAMLÖVEG, AZ ÁLCÁZÁS MIATT FAÁGAKKAL BORÍTVA

A MAGYAR ROHAMTÜZÉREK CÍMERE

töltő-rádiós –, egymástól függött tehát az életünk. Baráti viszonynak kellett kialakulnia, az egymás iránti feltétlen bizalommal, hogy eredményesen tudjunk dolgozni (...)

(...) A kecskeméti harcok idején beosztottak bennünket a németekhez, egy elit hadosztályhoz, a Feldherrnhalle-ba. Ez egy müncheni hadosztály volt, szintén nagyon jó harci szellemmel. Például ezeknél szolgált egy Spesser nevű százados, aki azt mondta, hogy ő nem esik orosz fogságba. Nem is lett végül hadifogoly: a kertészeti főiskolánál, a Nagyboldogaszony úton öngyilkos lett.

B. M.: *Milyen mértékű volt önöknél az ideológiai kiképzés?*

Á. I.: Ideológiával annak idején nem foglalkoztunk. Ez inkább a háború után volt csak jellemző.

B. M.: *A német megszállókhoz hogyan viszonyultak?*

Á. I.: A német megszállás idején én pont Pesten voltam, majd utasítottak, hogy menjek le az állomáshelyemre, Hajmáskérre. Ott mi olyan parancsot nem kaptunk, hogy engedjük be a németeket. A kapuknál felálltunk a páncélosokkal, úgyhogy végül is hozzánk nem jöttek be.

Á. I.: *...és a kiugrási kísérlethez?*

B. M.: Akkor Izsákon voltunk, már a németekhez beosztva. Billnitzer altábornagy, a „Bill apó” lejött hozzánk, és azt mondta, hogy a Kormányzó Úrtól egy olyan beszéd fog elhangzani, hogy nincs értelme a további vérontásnak stb. Kérte, hogy szóljunk hozzá. Mi akkor azt mondtuk, hogy be

vagunk osztva a Feldherrnhalléhoz, jobbra, balra, mögöttünk, mindenütt németek, mégis hogy csinálhatnánk meg? Aztán nem is szólt semmit. Kijelentettük, hogy számunkra ez a parancs kivihetetlen, s mi továbbra is a németek mellett fogunk harcolni. Így is történt.

B. M.: *Hogyan fogadták az orosz megszállást?*

Á. I.: Én az életben nem voltam kommunista. Otthon nem kaptam kommunista nevelést, a Ludovikán pláne nem. A kommunista rendszert utáltuk, mert tudja, akkor is volt olyan kiállítás, mint most a Terror Háza: negyvenegyben láttunk egy ilyet Pesten, a Cseka-börtönöket meg hasonlókat mutattak be...

B. M.: *És hogyan viszonyultak a faji kérdésekhez?*

Á. I.: Nálunk zsidó nem volt. A zsidókat személy szerint különösebben nem szerettem, nem utáltam. Semmi bajom nem volt velük. Volt rendes zsidó meg rendes keresztény, volt gazember zsidó meg gazember keresztény. Ez volt a véleményem akkor, és most is ez.

B. M.: *Bajtársakra hogyan emlékszik vissza?*

Á. I.: Az én osztályomból ma már csak ketten élünk: a Regős Péter, aki a zászlósom volt, és én. Tartalékos zászlós volt, jogi doktor.

Egy ütegparancsnoknak háromféle rá-

diója volt. Egyikkel az osztályparancsnokkal, másikkal a szakaszaival tartotta a kapcsolatot, a harmadik pedig ahhoz kellett, hogy a vezetővel beszélni tudjon, mert bent a rohamlövegben nagyon nagy volt a zaj. Hódmezővásárhelynél egy támadásnál halálom a szakaszrádióban Regős Péter hangját: „A kazalra vigyázz! A kazalra vigyázz!” Láttam, hogy balra elől egy kazal kezd elfordulni. Egy orosz páncélos volt, valószínűleg T-34-es. Azt kilőttem, és később megkérdeztem, miért nem lőtte ő ki. Azt válaszolta, hogy három másikkal volt elfoglalva.

B. M.: *Hogyan váltak be a fegyvereik?*

Á. I.: Jobb fegyver volt, mint az ellenségé. Ez egy nagyon hosszú csövű, pontos löveg volt. 220 centiméterével alacsonynak számított, mindenütt el lehetett bújni vele, és annyira pontos volt, hogy ha 800 méterről az irányzó nem lőtt ki egy emberalakot, akkor az nem volt irányzó. Ennyire pontos volt.

De erről leginkább az eredmények tudnának beszélni. Amikor Orosházán állomásoztunk, egy vezérkari százados jelezte, hogy Hódmezővásárhelyre betört egy orosz páncélos ék. Ott akkor rakodott ki a 2. hadsereg Heszlényi József tábornok parancsnoksága alatt. Akkor egy Varga József nevű főhadnagy volt az ütegparancsnok, én meg osztályfőlderítő tiszt voltam. A főhadnagy éppen Gyopárosfürdőn volt, úgyhogy rangidősként én ugrottam be ütegparancsnoknak, így lép-

tünk támadásba. Azonnal oda kellett mennünk. Anynyira siettünk, hogy menet közben löktük le a hátulra felerősített üzemanyaghor-dókat és lőszereket. Megkérdeztem a századostól, hogy körülbelül hány ellenséges páncélosra számíthatunk. Azt a választ kaptam, hogy négy-hat. Pillanatnyilag nekem is hat lövegem volt, a többit javították, gondoltam, a helyzet jó. Nos, abból

a hatból fél óra alatt kilőttünk tizenkettőt... És utána még hallottuk, hogy jó pár másik vonul vissza. Másnap a repülőfölderítés jelezte, hogy 80-120 T-34-es volt azon a részen, ahol mi beugrottunk...

Mire az orosz hadsereg ideért Magyarországra, már gyakorlott hadsereg volt. Ezzel szemben nekünk ez volt az első bevetésünk, szeptember 25-én. Veszteség nélkül kilőttünk tizenkét orosz tankot. Ebből következik, hogy ez a fegyver nagyon jó volt, én is csak dicsérni tudom. A „Zrínyi” rohamlöveg, amivel nem harcoltam, kint volt az orosz fronton: azok is eredményesen dolgoztak, az sem lehetett rossz fegyver.

B. M.: *Nem volt veszteségük?*

Á. I.: Nekünk semmi. De amikor visszaértünk erről a bevetésről, akkor már ott volt az ütegparancsnok meg az osztályparancsnok is, a Török Pál százados, és nagyon rosszkedvűek voltak. Én jelentettem, hogy kilőttünk tizenkét T-34-est, ami közül négyet be is vontattunk Hódmezővásárhely főterére. Kérdeztem, mi a baj? Kiderült, hogy közben egy másik üteget, a Kőszeghy Barna üteget megsemmisítették az oroszok Csanádpalota térségében. Beszaladtak az orosz páncélosok közé, és az éjjel szétlőtték őket.

Azt tudni kell, hogy éjjel nem szabadott mozognunk, mert nem volt éjjellátó készülékünk. Csak nappal harcolhattunk.

Viszont az volt a jó, hogy nappal harcoltál, ami ugyan kellemetlen és veszélyes volt, de utána hátramentél 40 kilométert, ott mozit néztél, udvaroltál a lányoknak. Szóval emberi módon éltél, meg tudtál fürdeni. Nem úgy, mint az a szerencsétlen gyalogos, aki be volt ásva az árokba, a tetű ette stb.

B. M.: *És milyen volt az ellátás, az utánpótlás?*

Á. I.: Semmi panaszunk nem volt, mert mi két ellátmányt kaptunk egyszerre: a magyart meg a németet is. Kaptuk a csokoládét, a vitamincukrot, a művaját, meg a műmézet a németektől, a paprikás csirkét a magyaroktól. Azon kívül mind elhagyott tanyákon jöttünk végig, ahol ha ottmaradt disznót találtunk: leöltük. Szóval a körülményekhez képest jól éltünk. A lőszer- és üzemanyag-ellátásra sem panaszkodhatunk, ellentétben például a tábori tüzéséggel, ahol ki volt adva, mennyi lőszert lőhettek el. Mindig volt lőszerünk és üzemanyagunk. Elit alakulat voltunk – ebből a szempontból is.

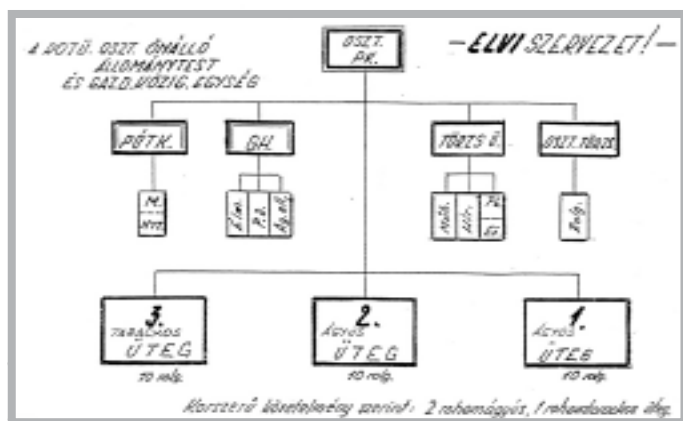
B. M.: *Tud-e valamilyen érdekes történetet mesélni az alföldi bevetések idejéről?*

Á. I.: A háborút csak az tudja igazán utálni, aki harcolt. Hát én utálok. Az ember békét akar, nem háborút. Minden emberből állatot csinál. Belőlem is azt csinált.

P o n t
Hódmezővásárhelyen történt az, hogy egy vasúti töltésen feküdtünk, s ott volt a Heszlényi altábornagy úr, a 2. hadsereg parancsnoka. Ez a Heszlényi akkor rakodott ki ott Hódmezővásárhelyen, és jött, hogy megnézi a frontot. Akkoriban az volt a parancs, hogy egy fiatal

tiszt kísérje, ez én voltam. 50 méterrel előtte mentünk, s közben belőttek közénk. Akkor megfordulok, s ő mondja: „Mi az, a hadnagy úr megijedt?” – „Jelentem nem, csak nem szerettem volna, ha valami baja történik az altábornagy úrnak.” Kimentünk a vasúti töltésre – a frontvonalra –, és ő beszélgetett a katonákkal. Mondta, hogy „csak arra lőjenek, ami biztos, mert kevés a lőszer”. Rengeteg orosz sebesült feküdt előttünk, Szűcs Ottó zászlóssal együtt eldöntöttük, hogy kimegyünk összeszedni őket. Kiabáltak, hogy „Vodu, vodu!” „Vizet, vizet!”. Szűcs Ottó odamegy, hogy vizet adjon a kulacsából, és akkor láttuk, hogy az orosz a pisztolya után nyúl. Ordítottunk, hogy „Vigyázz!”, de abban a pillanatban valahonnan oldalról odavágtak egy kézigránátot, ami kivitte a fogaimat – azóta van műfogsorom –, Szűcs Ottó barátomat meg agyonlőtték. Erre mi végigmentünk a sebesülteken rohamlövegekkel, és betapostuk őket a földbe. Állati dolog, de ezért mondtam, a háború belőlem is állatot tudott csinálni, pedig én aránylag

nyugodt ember vagyok...

B. M.: Meddig vonultak vissza?

Á. I.: Én csak Kecskemétig. Ott egy orvosi vizsgálaton megállapították, hogy leukémiám van, úgyhogy sebesültszállítón vittek föl Budapestre. Ott voltam egészen addig, amíg az ostromgyűrű be nem zárult. Amikor evakuálták a kórházat – a Baross Klinikán voltam –, megléptem, mert azt mondtam, meghalni Magyarországon is tudok, nem kell nekem kimennem azért. A leukémia akkor biztosan halálos volt. (Csak később tudtam meg, hogy nem leukémiám van, hanem Pfeiffer-mirigykór. A tünetek ugyanazok: hasonló vérkép, fáradékonyság, aluszékony-ság. Reggel elmentem bevetésre, és délután úgy húztak ki a rohamlövegéből, mert magam nem tudtam kiszállni.) Tehát megszöktem, és jelentkeztem az osztályomnál, ami közben már Budapestig visszavonult. Az ostrom alatt végig gyalogharcban vettünk részt. Azt szerencsésen megúsztam.

B. M.: Mekkora szerencse kellett hozzá?

Á. I.: Nagyon nagy, hogy valaki túlélje. Például a Városliget borzalmas hely volt. Ott nem volt egy szobányi terület, ahol ne esett volna le akna. Kimentem oda ötvenhat emberrel, másnapra hatan maradtunk. Kaptam még negyven embert, de végül megint

hatan jöttünk ki... Akkor megfogadtam, hogy a Városligetbe többé be nem teszem a lábam. Azóta persze megszegtem már ezt a fogadalmat...

Szóval ott már gyalog harcoltunk, a rohamtűzéshez semmi közünk nem volt már. Ronda volt az a budapesti gyűrű. Beszélgettem egy német törzsőrmesterrel, aki elmondta, hogy őt Sztálingrádból kihozták mint sebesültet, de azt mondta, bár hagyták volna ott, mert

az nem volt annyira szörnyű, mint ez.

Beszorultunk a Stefánia és a Városliget sarkán levő Sacré Coeur Leánygimnáziumba. Jött a főnökasszony, és franciául mondta, hogy ők pápai védnökség alatt vannak, nem mehetünk be. Mi persze bementünk, nem tehattunk mást, mert aki kidugta a fejét, azt nyomban fejbeltették. Ott maradtunk egy napig, és csak kerítések alatt átásva tudtunk elmenekülni.

Kijutottunk a Thököly útra, ahol szembe jött velünk hat orosz – mi is hatan voltunk. Tisztelegtünk egymásnak, és elmentünk egymás mellett. Ilyen humoros dolgok is voltak a háborúban.

B. M.: Sebesülést szerzett?

Á. I.: A hátamon és a lábamon. A lábamból még ötvenhatban is jöttek ki a szilánkok. A pesti harcoknál az arcomon bement egy aknaszilánk. Egy kalauznő sétált az utcán, jött egy akna, és én be akartam rántani a kapu alá. Ő fölfogta előlem a repeszeket és meghalt, én pedig csak egy szilánkot kaptam. Ez a Kígyó utcában történt.

B. M.: Hogy sikerült kijutni Budapestről?

Á. I.: Úgy, hogy orosz fogságba estem: a Gellért szállóban fogtak el. Innen kivittek bennünket Kelenvölgyre, ahol egy orosz

ezredes előtt díszmenetet csináltattak velünk, és azt mondták, hogy mi vagyunk a Budai Önkéntes Ezred, és segítsünk felszabadítani nekik Budapestet, megkeresni a bujkáló németeket.

Nekem ez nem nagyon tetszett, megleptem onnan, és visszamentem a Gellért szállóba a feleségemért. Átmentünk a Zenta utcába egy Magyarai Kossa nevű fogorvos lakására, ott átöltöztet a fiának a ruhájába. De akkor civil ruhás magyar rendőrök jöttek, keresték az albertfalvai nyilas körzetparancsnokot, egy középmagas, sánta embert. Helyette elvittek engem, aki sánta nem voltam, és a magasságom is az átlag felett volt. Amikor rájöttek, hogy katonatiszt vagyok, átadtak az oroszoknak.

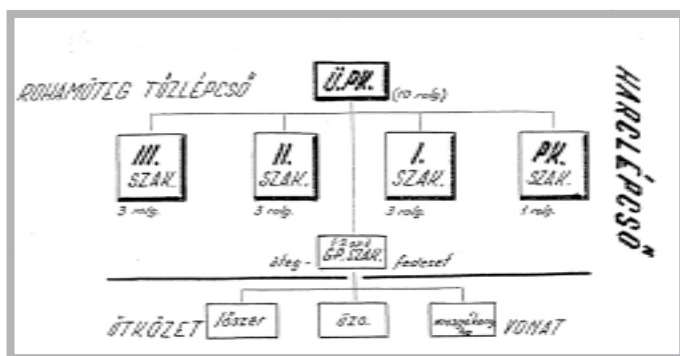
B. M.: *Hogyan viszonyultak magához, mint elitkatonához?*

Á. I.: Nem tudták, hogy rohamtüzér vagyok, mert akkor már civilben voltam.

B. M.: *És mit csináltak önnel az oroszok?*

Á. I.: Kivíttek először a biatorbágyi táborba, majd gyalogmenetben be Budapestre, az Andrássy-laktanyába. Ott az egészségeseeknek bakancsot és köpenyeket osztogattak – gondoltam, ezeket viszik ki Oroszországba. Külön állították a betegeket, a vérbajosokat és tüdőbajosokat; és valaki azt mondta, azokat kivégzik. Én akkor már meg akartam halni, és jelentkeztem, hogy vérbajos vagyok.

Legnagyobb csodálkozásomra a kecskeméti hadifogolykórházba vittek bennünket. Volt ott egy magyar orvos, aki rájött, hogy nem vagyok vérbajos, és beosztott a konyhára. A kórházban, amikor odakerültem, 1500 beteg volt, amikor elmentem, már csak 200. Szóval ott is elég nagy volt a halandóság.

Aztán, amikor elég erőt éreztem magamban, onnan is megszöktem.

Befeküdtem a helyi polgári kórházba, és egy hétig maradtam itt: ezalatt megszűnt a szökés miatti szigorú ellenőrzés a városban, és vissza tudtam menni Budapestre. Ekkor ötvenhat kilós voltam – most kilencvenhat vagyok...

Budapestről Pilisvörösvárra mentem a feleségemhez, ott egy évig betegeskedtem. Onnan elköltöztünk Sümegre. Sümegen azt mondták, ha belépek a pártba, Veszprémben rendőrkapitány leszek. Ez már negyvenhatban volt. Egyszerre két rosszat – belépni a kommunista pártba és rendőrnek lenni – nem akartam magamnak. Elutasítottam, majd nem sokkal később rendőri felügyelet alá kerültem. Ez meg is maradt mindaddig, amíg vissza nem költöztünk Sopronba, 1949-ig. Addig munkám sem volt.

Később sokféle munkát vállaltam, de ha megtudták, hogy rohamtüzér voltam, már ki is tettek. Személyi igazolványt is csak 1954-ben kaphattam. Végül a Tanulmányi Erdőgazdaság gépalomlásán alkalmaztak 1958. május 1-jén, és innen is mentem nyugdíjba 1980-ban.

B. M.: *Köszönjük a tartalmas és tanulságos beszélgetést. Jó egészséget kívánunk!*

A BESZÉLGETŐTÁRS EGÉSZ TAMÁS VOLT